

Türkiye’de İnşaat Sektöründe Meydana Gelen İş Kazalarının Analizi

Hüseyin Ceylan

Kırıkkale Meslek Yüksekokulu, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 71451 Türkiye.

Telefon: 0 (318) 357-4242; Fax: 0 (318) 357-2923, husceylan@hotmail.com

Özet - İnşaat sektörü iş güvenliği açısından en tehlikeli işkollarından birisidir. Bu çalışmada Türk inşaat sektörünün iş güvenliği açısından genel görünümü ortaya konulmakta; inşaat sektöründe meydana gelen kazalar ile Türkiye genelinde meydana gelen kazalar; uluslararası kaza istatistikçilerinin de kullandığı *Genel Kaza Sıklığı, Ölümlü Kaza Sıklığı, Sürekli İş Göremezlik Kaza Sıklığı* gibi karşılaştırma ölçütleri kullanılarak kıyaslanmaktadır. Ayrıca Türk inşaat sektöründe meydana gelen kazalar, çeşitli ülkelerin inşaat sektörlerinde meydana gelen kazalarla karşılaştırılmıştır. Analizler sonucunda Türkiye’de inşaat sektöründe meydana gelen iş kazalarının önemi ortaya konulmuş ve bu sektörde iş kazalarının önlenmesine yönelik alınması gereken tedbirler önerilmiştir. İnşaat sektörünün hızla geliştiği Türkiye’de, iş kazalarının önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasının ne kadar önem arz ettiği, çalışmada sunulan sayısal veriler ile desteklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İş Kazaları, İş Güvenliği, İnşaat, Türkiye.

Abstract - Construction industry is one of the most dangerous sectors. In this study, the general assessment of the Turkish construction sector in terms of job safety are exposed; all the accidents which occurred in Turkey and the accidents which occurred in Turkish construction sector were compared in terms of the parameters such as general incidence rate, fatal incidence rate and permanent incapacity incidence rate, which are also used by international accident statisticians. Moreover, the accidents occurred in Turkish construction sector have been compared with accidents occurring in construction sectors of various countries. As a result of this analysis, importance of work-related accidents that occurred in the Turkish construction sector has been presented and some recommendations have been made to prevent or reduce occupational accidents in this sector. In Turkey where the construction industry has been rapidly developing and how vital it is to take necessary measures for the prevention of work-related accidents is supported by the numerical data presented in this study.

Keywords: Occupational Accident, Job Safety, Construction, Turkey.

I. GİRİŞ VE AMAÇ

Dünyada ve Türkiye’de iş kazaları çok ciddi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. İş kazaları, bütün ülkelerin ortak sorunu olmasına rağmen, gerekli önlemlerin alınmasıyla beraber belli oranlarda azaltılabilir. Bu önlemlerin alınmasında yetersiz kalan ülkeler kazalardan daha fazla etkilenmektedir[1,2,3,4].

İş kazalarının en önemli sonucu, çalışanların ölmesi, yaralanması veya sakat kalmasıdır. Bunun yanında çok ciddi maddi kayıplar da iş kazalarının diğer önemli bir sonucudur[1,2,3,4]. Türkiye’de iş sağlığı ve iş güvenliği hususunda çok ciddi ilerlemeler kat edilmesine rağmen, bu konuyla ilgili olarak yapılması gereken çok şeyin olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Son yıllarda çalışan kişi sayısına oranla kaza sayıları azalmaktadır. Ancak, son yedi yılın kaza istatistikleri incelendiğinde hâlâ ülkemizde yılda ortalama 73992 iş kazası olmakta ve bu kazalarda 1152 çalışanın hayatını kaybettiği görülmektedir. Ayrıca bu kazaların ülkemize getirdiği maddi kaybın da 45 milyar TL/yıl civarında olduğu tahmin edilmektedir [5,6,7,8,9,10,11,12,13].

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kazaların yoğunlaştığı sektörler vardır[14]. İnşaat en tehlikeli işkollarından birisidir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre inşaat işçileri, diğer sektörlerde çalışan işçilere oranla 3-6 kat daha fazla kazaya uğrama riski taşımaktadırlar[15,16]. Ülkemizde **inşaat sektörü** gerek ölümlü, gerekse sürekli iş göremezlik kaza sıklığının en fazla olduğu sektördür. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre, ülkemizde bir yılda gerçekleşen tüm iş kazalarının yaklaşık %9’u, sürekli iş göremezliklerin % 18’i ve ölümlü iş kazalarının % 28’i inşaat işlerinde gerçekleşmektedir[7,8,9,10,11,12,13]. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın iş kazalarıyla mücadele açısından belirlediği öncelikli üç sektörden birisi de inşaat sektörüdür [17]. Ayrıca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının hazırlanmış olduğu Tehlike Sınıfları Yönetmeliği’ne göre inşaat sektörü "**Çok Tehlikeli İşler**" sınıfında yer almaktadır[18].

İş güvenliği açısından inşaat sektörünü bu kadar tehlikeli hale getiren risklere çözüm üretebilmek için mevcut

durumun daha detaylı analiz edilmesine ihtiyaç vardır. Bu çalışmada, belirtilen amaçtan yola çıkarak 2004-2010 dönemine ait 7 yıllık SGK iş kazası verileri incelenmiş, Türkiye genelinde meydana gelen kazalar ile inşaat sektörü kazaları, uluslararası kaza istatistikçilerin de kullandığı çeşitli parametreler açısından kıyaslanmıştır. 2011 yılına ait kaza istatistikleri henüz tamamlanmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır. Ayrıca, Türk İnşaat sektöründe meydana gelen kazalar, çeşitli ülkelerin inşaat sektörlerinde meydana gelen kazalarla karşılaştırılmıştır.

II. İNŞAAT SEKTÖRÜ VE İŞ GÜVENLİĞİ RİSKLERİ

İnşaat sektörü çalışanları iş güvenliği açısından önemli risklerle karşı karşıyadırlar. Bu riskler, ülkemizin genel teknolojik ve sosyo-ekonomik yapısının yanında, inşaat işkolunun kendine özgü koşullarından da kaynaklanmaktadır. Bu özgün koşullar;

- * İnşaat firmalarının çoğunlukla kurumsallaşmanın zayıf olduğu küçük ve orta ölçekli işletmeler olması,
- * İnşaat işlerinin kısa süreli ve dinamik bir yapıya sahip olması,
- * İnşaat işlerinin doğal iklim koşulları altında gerçekleştirilmesi,
- * Çalışma koşullarının bir işyerinden diğerine değişkenlik göstermesi,
- * Çalışma sahasının geniş ve dağınık olması,
- * İş çeşitliliği ve her bir işin kendine özgü riskler içermesi,
- * İşlerin genellikle farklı firmalar tarafından gerçekleştirilmesi, sahada birden fazla işveren ve/veya taşeron bulunması,
- * Çalışanların ve kullanılan malzemelerin sürekli hareket halinde olması ve bu hareketliliğin sistematik olmaması,
- * Zemin seviyesinin altında veya yüksekte çalışılması,
- * İşçi devir hızının fazla olması,
- * Çalışanların eğitim ve bilinç düzeylerinin düşük olması,
- * Yaptığı işle ilgili herhangi bir mesleki eğitim almayan çalışanların çokluğu,
- * Teknolojik gelişmelere rağmen, halen insan gücünün yoğun bir şekilde kullanılması şeklinde özetlemek mümkündür[19,20,21,22].

III. İNŞAAT SEKTÖRÜN İŞ GÜVENLİĞİ AÇISINDAN GENEL GÖRÜNÜMÜ

A. Çalışan Sayıları

2004-2010 SGK istatistik yıllıklarından elde edilen kaza verilerine göre, Türkiye geneli ve İnşaat sektöründe çalışan sigortalı sayıları ve % değerleri Tablo I'de verilmiştir [7,8,9,10,11,12,13].

TABLO I
ÇALIŞAN SAYILARI VE YÜZDELERİ

YIL	Türkiye Geneli	%	İnşaat Sektörü	%
2004	6.181.251	100	752.136	12,16
2005	6.918.605	100	933.498	13,49
2006	7.818.642	100	1.185.723	15,16
2007	8.505.390	100	1.247.970	14,67
2008	8.802.989	100	1.238.888	14,07
2009	9.030.202	100	1.227.689	13,59
2010	10.030.810	100	1.450.291	14,45

Bu tablo incelendiğinde, 2004'ten 2010'a hem Türkiye genelinde hem de inşaat sektöründe çalışan sayılarında ciddi bir artışın olduğu söylenebilir. İnşaat sektöründe 2010 yılındaki çalışan sayısı 2004'e göre yaklaşık olarak % 92 artmıştır. Sektör, 1.450.291 çalışını ile tüm ülke işgücünün yaklaşık %15'ini istihdam etmekte ve bu oran ile ülkemizde en fazla istihdamın sağlandığı sektör olarak görülmektedir. Bu yönüyle inşaat sektörü ülkemizin lokomotif sektörlerinden biridir.

B. İş Kazası Sayıları

2004-2010 SGK istatistik yıllıklarından elde edilen kaza verilerine göre, Türkiye geneli ve inşaat sektöründe meydana gelen iş kazaları sayıları ve % değerleri Tablo II'de verilmiştir[7,8,9,10,11,12,13].

TABLO II
İŞ KAZASI SAYILARI VE YÜZDELERİ

YIL	Türkiye Geneli	%	İnşaat Sektörü	%
2004	84.210	100	8.106	9,62
2005	73.923	100	6.480	8,76
2006	79.027	100	7.143	9,03
2007	80.602	100	7.615	9,44
2008	72.963	100	5.574	7,63
2009	64.316	100	5.132	7,97
2010	62.903	100	6.437	10,23
Ortalama	73.992	100	6.641	8,95

Bu tablo incelendiğinde, hem Türkiye genelinde hem de inşaat sektöründe kaza sayılarında özellikle son yıllarda ciddi bir azalmanın olduğu söylenebilir. Türkiye genelinde 2010 yılındaki kaza sayısı yaklaşık olarak 2004'e göre %25, 2007'e göre %22, 2008'e göre %14 azalmıştır. İnşaat sektöründe ise 2010 yılındaki kaza sayısında 2004'e göre yaklaşık olarak %21'lik bir azalma gözlenmektedir. Bu durum özellikle Avrupa Birliği sürecinde ülkemizde alınan iş güvenliği tedbirlerinin etkinliğini göstermesi açısından önemlidir.

İnşaat sektörünün tüm kazalar içerisindeki oranı incelendiğinde, aşağı-yukarı ciddi bir değişimin olmadığı söylenebilir. İnşaat işkolunun tüm çalışanların %15'ini istihdam etmesine karşılık, tüm kazaların sadece yaklaşık %9'unun bu sektörde olması, genel kaza sıklığı açısından inşaat sektörünün Türkiye geneline göre daha iyi bir durumda olduğunu da göstermektedir. Ancak ülkemizdeki inşaat şirketlerinin genellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler olduğu, bu tür işletmelerde sigortasız işçi

çalıştırma oranının büyük işletmelere kıyasla daha fazla olduğu, kaçak olarak çalıştırılan işçilerin geçirdikleri kazaların SGK kayıtlarına geçmediğini de unutmamak gerekir.

C. İş Kazası Sonucu Ölüm Vakası Sayıları

2004-2010 SGK istatistik yıllıklarından elde edilen kaza verilerine göre, Türkiye geneli ve inşaat sektöründe meydana gelen iş kazaları sonucu olan ölüm sayıları ve % değerleri Tablo III'de verilmiştir [7,8,9,10,11,12,13].

TABLO III
ÖLÜM SAYILARI VE YÜZDELERİ

YIL	Türkiye Geneli	%	İnşaat Sektörü	%
2004	843	100	263	31,19
2005	1.096	100	290	26,45
2006	1.601	100	397	24,79
2007	1.044	100	359	34,38
2008	866	100	297	34,29
2009	1.171	100	156	13,32
2010	1.444	100	475	32,89
Ortalama	1.152,14	100	319,57	28,19

Yukarıda verilen Tablo-II ve Tablo-III beraber incelendiğinde, 2004'ten 2010'a Türkiye genelinde ve inşaat sektöründe kaza sayılarında ciddi bir azalma olmasına rağmen kaza sonucu ölüm sayılarında kayda değer bir azalmanın olmadığı, hatta küçük bir artışın olduğu söylenebilir. Bu, incelenmesi gereken dikkate değer bir durumdur. 2009 yılına kadar inşaat sektöründe ölüm sayılarında bir iyileşme olmazken, sadece 2009 yılında dikkat çekici bir azalma olmuştur.

SGK kaza istatistiklerine göre, ülkemizde en fazla ölüm vakası inşaat sektöründe yaşanmaktadır. İnşaat sektörü ortalama yıllık 320 ölüm vakası ile en tehlikeli sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. İnşaat işkolunun tüm çalışanların %15'ini istihdam etmesine karşın, tüm ölüm vakalarının yaklaşık %28'inin bu sektörde olması ölümlü kaza sıklığı açısından inşaat sektörünün nasıl bir durumda olduğunu da göstermektedir. Özellikle inşaat sektörü gibi ölüm vakalarının fazla olduğu sektörler üzerinde hassasiyetle durulması gereği ortadadır. Çalışanların can güvenliği sorununun gerçek nedenlerinin tespit edilerek, buna göre gerekli önlemlerin alınabilmesi için SGK'nın tüm kaza raporlarını, iş güvenliği uzmanlarının ve araştırmacıların kullanımına açması gerekmektedir. İnşaat sektöründe yapılan periyodik denetimlerin sayısının artırılması bu sorun için akla gelen önemli bir çözüm olarak görülmektedir. Ölümcül kazaların fazla olduğu sektörlerde; özellikle ölümlü kazaların kök nedenlerinin tespit edilmesi, bu verilerin benzer kazaların tekrarlanmaması için ulusal sektörel bir veri havuzunda toplanması ve bu bilgilere o sektörde faaliyet gösteren tüm kuruluşların erişiminin sağlanması başka bir çözüm olabilir. Yine ölümlü kazaların fazla olduğu sektörlerde mahsus ek iş güvenliği tedbirleri de ilave edilebilir. Örneğin inşaat sektöründe en önemli ölümlü

kaza nedeni "Yüksekten Düşme" faktörü olduğu için, belirli bir yaşın üzerinde olan çalışanların yüksekte çalışmaları yasaklanabilir veya bu çalışanların daha sık sağlık kontrolünden geçirilmesi istenebilir.

D. Sürekli İş Göremezlik Sayıları

Sürekli iş göremezlik, bir iş kazası sebebiyle yapılan tedavi sonunda çalışanın meslekte kazanma gücünün tamamının veya bir kısmının kaybedilmiş olması halidir. Bir başka deyişle çalışanın *ömür boyu sakat kalması* durumunu ifade eder.

2004-2010 SGK istatistik yıllıklarından elde edilen kaza verilerine göre, Türkiye geneli ve inşaat sektöründe meydana gelen iş kazaları sonucu ortaya çıkan sürekli iş göremezlik sayıları ve % değerleri Tablo IV'de verilmiştir [7,8,9,10,11,12,13].

TABLO IV
SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK SAYILARI VE YÜZDELERİ

YIL	Türkiye Geneli	%	İnşaat Sektörü	%
2004	1.693	100	349	20,614
2005	1.639	100	324	19,76
2006	2.267	100	428	18,87
2007	1.956	100	364	18,60
2008	1.694	100	377	22,25
2009	1.885	100	241	12,78
2010	2.085	100	319	15,29
Ortalama	1.888,43	100	343,14	18,31

Tablo IV incelendiğinde 2004'ten 2010'a Türkiye genelinde ve inşaat sektöründe sürekli iş göremezlik sayılarında kayda değer bir değişimin olmadığı söylenebilir. Ülkemizde en fazla sürekli iş göremezlik vakası ortalama % 18 ile inşaat sektöründe yaşanmaktadır [6]. İş kazaları nedeniyle her yıl ortalama 343 inşaat çalışanı ömür boyu sakat kalmaktadır. Bu durum, inşaat sektöründeki kazaların sonuçları itibarıyla ciddi kazalar olduğunu göstermektedir.

IV. İNŞAAT SEKTÖRÜ KAZALARININ TÜRKİYE GENELİ İLE KİYASLANMASI

Ülkeleri, sektörleri ya da fabrikaları yalnızca kaydedilen iş kazası, ölüm veya sürekli iş göremezlik vaka sayıları ya da kaybedilen iş günü sayısı gibi parametrelere bakarak karşılaştırmak mümkün değildir. Çünkü her ülkede, sektörde ya da fabrikada aynı sayıda işçi çalışmamaktadır. Örneğin on milyondan fazla sigortalı çalışanı olan Türkiye ile nüfus on milyondan daha az olan Yunanistan'ı sadece kaza, ölüm veya sürekli iş göremezlik vaka sayılarına bakarak, iş güvenliği açısından kıyaslayamayız. Kıyaslamada önemli olan kaç kişinin kazaya uğradığı değil, kazaya uğrayan çalışan sayısının incelenen çalışan grubu içindeki oranıdır. Bu nedenden dolayı, iş kazaları ile ilgili karşılaştırmalarda, çeşitli kıyaslama ölçütleri kullanılmaktadır.

Avrupa Topluđu İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından iş kazaları ile ilgili istatistiklerin hazırlanmasında kullanılmak üzere geliştirilen dokümanda, “kaza sıklığı” kavramı yer almakta ve 100.000 çalışan başına düşen iş kazası sayısı olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada, üç farklı kaza sıklığı değeri hesaplanmıştır[16,23].

Toplam iş kazası sayısı için hesaplanan genel kaza sıklık değeri (K_{S1});

bir yılda 100.000 çalışan başına düşen iş kazası sayısı olarak tanımlanmaktadır. K_{S1} değeri,

$$K_{S1} = \frac{KS * 100000}{\text{ÇİS}} \quad (1)$$

formülü ile hesaplanmaktadır. Burada KS kaza sayısını; ÇİS çalışan işçi sayısını göstermektedir.

İş kazası sonucu ölüm vakası sayısı için hesaplanan ölümlü kaza sıklık değeri (K_{S2});

bir yılda 1.000.000 çalışan başına düşen ölüm sayısı olarak tanımlanmaktadır. K_{S2} değeri,

$$K_{S2} = \frac{\text{ÖS} * 1000000}{\text{ÇİS}} \quad (2)$$

formülü ile hesaplanmaktadır. Burada ÖS ölüm vakası sayısını, ÇİS çalışan işçi sayısını göstermektedir.

Ölümlü kaza sıklık değerleri, bir yıl içerisinde, her 1000000 işçiden kaçının iş kazası sonucu öldüğünü ifade eden bir gösterge olduğu için çok çok önemlidir. Çünkü hiçbir maddi değer insan hayatından daha kıymetli değildir. Ayrıca, ölümlü kazalar çalışanları yaptıkları işten soğuttuğu için, hem işten ayrılmaların artmasına hem de verim düşüşlerine sebep olmaktadır.

İş kazası sonucu sürekli iş göremezlik sayısı için hesaplanan sürekli iş göremezlik kaza sıklık değeri (K_{S3});

bir yılda 1.000.000 çalışan başına düşen sürekli iş göremezlik sayısı olarak tanımlanmaktadır. K_{S3} değeri,

$$K_{S3} = \frac{\text{SIGS} * 1.000.000}{\text{ÇİS}} \quad (3)$$

formülü ile hesaplanmaktadır. Burada SIGS sürekli iş göremezlik sayısını, ÇİS çalışan işçi sayısını göstermektedir.

2004-2010 yılları için Türkiye geneli ve inşaat sektörü için hesaplanan genel kaza sıklığı, ölümlü kaza sıklığı ve sürekli iş göremezlik kaza sıklığı değerleri sırasıyla Tablo V, Tablo VI ve Tablo VII’de verilmiştir [7,8,9,10,11,12,13].

TABLO V
GENEL KAZA SIKLIĞI

YIL	Türkiye Geneli	İnşaat Sektörü
2004	13,62	10,78
2005	10,68	6,94
2006	10,11	6,03
2007	9,48	6,10
2008	8,29	4,50
2009	7,12	4,18
2010	6,27	4,74

TABLO VI
ÖLÜMLÜ KAZA SIKLIĞI

YIL	Türkiye Geneli	İnşaat Sektörü
2004	136	350
2005	158	310
2006	205	330
2007	123	287
2008	98	240
2009	130	127
2010	144	328

TABLO VII
SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK KAZA SIKLIĞI

YIL	Türkiye Geneli	İnşaat Sektörü
2004	274	460
2005	237	347
2006	290	360
2007	230	290
2008	192	300
2009	209	196
2010	208	220

Tablo V’e bakıldığında, 2004’ten 2010’a kadar hem Türkiye geneli için, hem de inşaat sektörü için hesaplanan genel kaza sıklığı değerlerinde ciddi bir azalma gözlenmektedir. 2004 yılında inşaat sektöründe çalışan her 100.000 kişiden yaklaşık 11’i iş kazasına maruz kalırken, 2010 yılında bu değer yaklaşık 5’e gerilemiştir.

Tablo VI incelendiğinde, 2004’ten 2010’a kadar hem Türkiye geneli için, hem de inşaat sektörü için hesaplanan ölümlü kaza sıklığı değerlerinde, ciddi bir iyileşmenin olmadığı, bu değerlerin dalgalı bir seyir izlediği gözlenmektedir. 2004 yılında inşaat sektöründe çalışan her 1.000.000 kişiden 350’si iş kazası sonucu hayatını yitirirken, 2010 yılında bu değer 328’e gerilemiştir.

Tablo VII’den de anlaşılacağı üzere, 2004’ten 2010’a kadar inşaat sektöründe sürekli iş göremezlik kaza sıklığı değerlerinde dikkate değer bir iyileşme gözlenmektedir. Türkiye genelinde ise tedrici bir azalmadan bahsedilebilir. 2004 yılında inşaat sektöründe çalışan her 1.000.000 kişiden 460’ı iş kazası sonucu sürekli iş göremez hale gelirken, 2010 yılında bu değer 220’ye gerilemiştir. 2004-2010 yılı ortalamasına bakılırsa hala İnşaat sektörü sürekli iş

göremezlik kaza sıklığı açısından Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmektedir. Sadece 2009 yılında inşaat sektörü için hesaplanan değer Türkiye ortalamasının altında görülmektedir.

Tablo V, Tablo VI ve Tablo VII beraber değerlendirildiğinde aslında inşaat sektöründe Türkiye ortalamasına göre daha az kazanın meydana geldiği ancak çok daha fazla ölüme ve sakat kalmaya sebebiyet verdiği görülür. Bunun için, inşaat sektörü kazalarının sonuçları itibariyle önemli kazalar olduğu söylenebilir. İnşaat sektörü için hesaplanan genel kaza sıklığı değerleri, analizin yapıldığı tüm yıllar için Türkiye geneline göre daha düşüktür.

V. TÜRK İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN İŞ GÜVENLİĞİ AÇISINDAN DÜNYADAKİ DURUMU

Bu çalışmada, Türk inşaat sektörünün iş güvenliği açısından dünya genelindeki mevcut durumunu görmek için, çeşitli ülkelerin inşaat sektörlerinde meydana gelen kazalarla karşılaştırılması yapılmıştır. Burada SGK, ILO ve Amerikan İşçi İstatistikleri bürosu verilerinden faydalanarak pek çok ülkenin inşaat sektörleri için ölümlü kaza sıklığı değerleri hesaplanmıştır [7,8,9,10,11,12,13, 15, 24]. Çeşitli ülkelerin inşaat sektörü için hesaplanan ölümlü kaza sıklığı değerleri Tablo VII'de verilmiştir. ILO kaza istatistiklerinde 2004-2010 yıllarına ait tüm veriler mevcut olmadığı için, bazı yıllar için ölümlü kaza sıklığı değerleri hesaplanamamıştır.

TABLO VIII
ÇEŞİTLİ ÜLKELERİN İNŞAAT SEKTÖRLERİ İÇİN HESAPLANAN ÖLÜMLÜ
KAZA SIKLIĞI DEĞERLERİ

Ülke	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ABD	120	110	110	110	100	97	94
Türkiye	350	310	330	287	240	127	328
İtalya	140	140	150	110	100	----	----
İspanya	135	140	121	110	106	----	----
Romanya	240	340	260	350	320	----	----
Kanada	101	109	95	82	87	----	----
Bulgaristan	224	203	191	184	200	----	----
Macaristan	178	124	109	136	132	----	----
Avusturya	132	166	171	125	120	----	----
Finlandiya	85	98	73	59	----	----	----
Norveç	13	70	50	28	33	----	----

Tablo VIII'den de anlaşılacağı üzere, Türk inşaat sektörü, Romen inşaat sektörü hariç burada değerlendirilen 11 ülke arasında tüm yıllar için en olumsuz bir tabloya sahip ülke olarak görülmektedir. 2004 yılında Türkiye'de her bir milyon inşaat çalışanından 350'si iş kazalarında hayatını kaybederken, bu değer Norveç'te 13, Finlandiya'da 85, Kanada'da 101, Amerika Birleşik Devletlerinde 120 olarak kaydedilmiştir. Teknolojik gelişimi Türkiye'nin gerisinde olan Macaristan, Bulgaristan gibi ülkelerde bile ölümlü kaza sıklığının bizden düşük olması dikkate değer bir sonuçtur. Her ne kadar Macaristan, Bulgaristan gibi ülkelerin iş kazalarını kayıt altına alma oranları Türkiye ile aynı olmasa

da, Türkiye'deki iş güvenliği mekanizmasının yeniden değerlendirilmeye ihtiyaç duyduğu ortadadır.

Ayrıca, Tablo VIII'den çıkarılabilecek bir diğer sonuç; ülkemizdeki iş güvenliği mekanizmasının etkinliğinin, Norveç, Finlandiya gibi dünyada iş güvenliği tedbirlerinin en sıkı bir şekilde uygulandığı ülkeler seviyesine çıkarılabildiğinde, yüzlerce çalışmamızın iş kazaları neticesinde ölmesine engel olunabileceği gerçeğidir.

VI. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Türk inşaat sektörünün içinde bulunduğu durumu ortaya koyabilmek için uygulamadaki iş güvenliği koşullarının yansımaları olan iş kazaları istatistikleri değerlendirilmiştir. Bu amaçla en kapsamlı ve resmi kaynak olan SGK istatistik yıllıklarından faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

* Türkiye'de inşaat sektörü tüm çalışanların %15'ini istihdam eden, ekonomik olarak onlarca sektörü tetikleyen vazgeçilmez bir sektördür. Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre, ülkemizde bir yılda gerçekleşen tüm iş kazalarının yaklaşık %9'u, sürekli iş göremezliklerin % 18'i ve ölümlü iş kazalarının % 28'i inşaat işlerinde gerçekleşmektedir.

* Ülkemizde **en fazla ölüm vakası inşaat sektöründe** yaşanmaktadır.

* Türkiye'de bir inşaat çalışanın iş kazasına maruz kalma riski ortalama bir Türk çalışanından daha düşük olmasına karşın, ölüm veya ömür boyu sakat kalma riski çok çok daha fazladır. Yani inşaat sektörü kazaları sonuçları itibariyle ehemmiyetli kazalardır.

* Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de inşaat sektörü en tehlikeli işkollarından birisidir. Ancak iş güvenliği mekanizmalarının sağlıklı bir şekilde çalıştığı Norveç, Finlandiya, ABD gibi ülkelerle kıyaslandığında, Türk inşaat sektörünün çok daha tehlikeli olduğu ortadadır. Hatta Bulgaristan, Macaristan gibi teknolojik gelişmişlik düzeyi bizden daha geri olan ülkelere bile daha kötü bir durumda olmamız dikkat çekicidir.

* Maalesef Türkiye genelinde meydana gelen kazaların tamamı kayıt altına alınamamaktadır. Eksik bildirim tüm dünya için olduğu gibi Türkiye için de önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. 82 milyonluk bir nüfusa sahip Almanya'da yılda yaklaşık 800.000 kaza kayıtlara geçerken, 74 milyonluk bir nüfusa sahip Türkiye'de yaklaşık sadece 70.000 kazanın kayıtlara geçmesi bunun en önemli göstergelerindedir. Bu sebeple iş kazaları açısından Türkiye'nin gerçek durumu, hem inşaat sektörü hem de Türkiye geneli için bu çalışmada verilen rakamlardan çok daha kötü durumdadır.

* SGK tarafından yayınlanan iş kazası istatistik yıllıkları, iş kazalarını sektörel bazda değerlendirerek o sektöre özgü gerçek kaza nedenlerini anlamaya yönelik araştırma yapmak için yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, SGK'nın veri tabanında bulunan tüm kaza verileri,

araştırmacıların ve akademisyenlerin kullanımına açılmalı, hatta yapılacak araştırmalar, SGK ve ilgili sektör temsilcileri tarafından desteklenmeli, bu çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda iş güvenliği mekanizmaları gözden geçirilmelidir.

* Her sektör için aynı iş güvenliği tedbirlerinin alınması doğru bir yaklaşım değildir. İş kazalarında başı çeken *inşaat, maden, elektrik* gibi bazı sıkıntılı sektörlerde ayrı standartlar tespit edilmeli ve uygulanmalıdır. Ölümlü kazaların fazla olduğu sektörlerle mahsus ek iş güvenliği tedbirleri alınabilir. Örneğin inşaat sektöründe en önemli ölümlü kaza nedeni Yüksekten Düşme faktörü olduğu için, belirli bir yaşın üzerinde olan çalışanların yüksekte çalışmaları yasaklanabilir veya bu çalışanların daha sık sağlık kontrolünden geçirilmesi sağlanabilir.

* Ülkemizde iş güvenliği konusunda denetim yetkisi İş Teftiş Kurulu ve iş müfettişleri'ne verilmiştir. Her yıl Türkiye'deki işyerlerinin sadece % 6'sının denetlenebilmesi etkin denetim açısından bir sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle, iş müfettişi kadrolarının sayısının artırılması bir çözüm olabilir. Ayrıca her sektör, ilgili alanda uzman olan iş müfettişleri tarafından denetlenmelidir.

* Türkiye'de gerek meslek liselerinde gerekse yükseköğretim kurumlarında iş güvenliği eğitimi çok yetersizdir. Mühendislik fakültelerinin çoğunda iş güvenliği dersi ya hiç okutulmamakta veya seçmeli ders olarak verilmektedir. İş güvenliği uzmanlarının eğitimi için uygulanmakta olan program konuya sektörel açıdan yaklaşmamaktadır. Türkiye'de iş güvenliği uzmanları çeşitli alanlarda eğitim görmüş lisans mezunlarının 220 saatlik bir eğitimden geçirilmesi ile yetiştirilmektedirler. İş güvenliği alanında doğrudan lisans düzeyinde eğitim veren bir birim yoktur. Bunun sonucu olarak da ilgisiz alanlardan mezun olan ve 220 saatlik hızlandırılmış eğitimi tamamlayan birisi inşaat sektöründe iş güvenliği uzmanı olarak çalışabilmektedir. İnşaat sektörüne yeterince vakıf olmayan bu insanlar, güvenli bir çalışma ortamının oluşturulmasında yetersiz kalmaktadırlar. *Maden sektöründe olduğu gibi, iş güvenliği mühendisleri muhakkak uzmanlık alanı inşaat mühendisi olan kişiler arasından seçilmeli, başka alanlardan iş güvenliği eğitimi almış insanlar bu sektörde iş güvenliği mühendisi olarak çalıştırılmamalıdır.*

VII. KAYNAKLAR

- [1] H.Ceylan, "İmalat Sistemlerindeki İş Kazalarının Tahmini İçin Ağırlıklandırılmış Ortalamalardan Sapma Tekniği", Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2000.
- [2] H. Ceylan, A. Ergüzen, "A Software Program System To Estimate Workplaces Accidents In Production", XIX. World Congress on Safety and Health at Work, Istanbul, TURKEY, 2011.
- [3] M. Kurt, "İş Kazalarının Ergonomik Analizi", Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1993.
- [4] M. Kurt, H. Ceylan, "İş Güvenliğinde Tehlike Değerlendirme Teknikleri" Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, October, Vol:14, No:4, pp. 1117-1130, 2001.

- [5] H. Ceylan, "Türkiye'deki İş Kazalarının Genel Görünümü ve Gelişmiş Ülkelerle Kıyaslanması", KU İJARED, Volume 3, Issue 2, p.18-24, 2011.
- [6] H.Ceylan, "Analysis of Occupational Accidents According To The Sectors in Turkey" Gazi University Journal of Science, 2012. (Accepted, In-press).
- [7] SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu), "2004 İstatistik Yıllıkları", SGK Yayını, Ankara, 2004.
- [8] SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu), "2005 İstatistik Yıllıkları", SGK Yayını, Ankara, 2005.
- [9] SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu), "2006 İstatistik Yıllıkları", SGK Yayını, Ankara, 2006.
- [10] SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu), "2007 İstatistik Yıllıkları", SGK Yayını, Ankara, 2007.
- [11] SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu), "2008 İstatistik Yıllıkları", SGK Yayını, Ankara, 2008.
- [12] SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu), "2009 İstatistik Yıllıkları", SGK Yayını, Ankara, 2009.
- [13] SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu), "2010 İstatistik Yıllıkları", SGK Yayını, Ankara, 2010.
- [14] P. Mitchel, "The Impact of Globalization on Health and Safety at Work", www.wsws.org/articles/1999/jul1999/who-j23.shtml.
- [15] ILO (International Labour Office), <http://laborsta.ilo.org>.
- [16] Eurostat, "European Statistics on Accidents At Work (ESAW)", <http://europa.eu.int/comm/eurostat>.
- [17] İSGÜM (İş sağlığı ve güvenliği genel müdürlüğü). <http://isag.calisma.gov.tr>.
- [18] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, "İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Tehlike Sınıfları Tebliği", Resmi Gazete, Sayı: 27320, 2009.
- [19] M.E. Öcal, "İnşaat Sektöründe Görülen İş Kazaları", İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Sempozyumu, 2006.
- [20] C.W. Liao, Y.H. Perng, "Data Mining For Occupational Injuries In The Taiwan Construction Industry", Safety Science, Vol:46, pp. 1091-1102, 2008.
- [21] P. Kines, "Construction Workers' Falls Through Roofs: Fatal Versus Serious Injuries", Journal of Safety Research, Vol:33, pp. 195-208, 2002.
- [22] B.Y. Jeong, "Occupational Deaths and Injuries in The Construction Industry", Applied Ergonomics, Vol:29, pp. 355-360, 1998.
- [23] ILO (International Labour Organisation), Resolution of The 16th International Conference Of Labour Statisticians, 1998.
- [24] BLS (Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor), www.bls.gov/iif/oshsum.htm, 2004-2010.